

PROTOPOPUL DUMITRU BORCIA, IMPORTANTĂ PERSONALITATE ECLEZIASTICĂ A TRANSILVANIEI

Răzvan Mihai Neagu

De-a lungul timpului, Mărginimea Sibiului, zonă covârșitor românească, a dat o serie de personalități excepționale, care s-au remarcat prin activitatea lor la nivel național și nu numai. În acest sens, menționăm câteva nume, care ilustrează această afirmație: filosoful Emil Cioran, poetul și omul politic, Octavian Goga, episcopul greco-catolic, Inocențiu Micu-Klein, teologul, istoricul și filologul, Samuil Micu și istoricii Andrei Oțetea și Dumitru Roșca. Una dintre personalitățile mai puțin cunoscute din Mărginimea Sibiului a fost protopopul Dumitru Borgia. Relevanța acestei personalități este dată de activitatea și demnitățile elceziastice și politice, pe care le-a avut de-a lungul timpului.

Dumitru Borgia (1877-1946)¹ s-a născut în localitatea Săliște din comitatul Sibiu și provenea dintr-o familie cu o bogată tradiție preoțească, adevărată dinastie clericală. Străbunicul său omonim, care a trăit între 1772-1853, a fost ctitor al bisericii din Săliște și membru al delegației românilor din Mărginimea Sibiului, la curtea imperială de la Viena (1840), care a obținut dreptul de vamă pentru târgul din localitate pe seama bisericii și a școlii². Dumitru Borgia (1807-1865), bunicul studentului de la Cernăuți a fost paroh în Săliște și apropiat al mitropolitului Andrei

---

¹ *Foaia Diecezană*, anul LXI, Caransebeș, 1 septembrie 1946, nr. 36-37, p. 6.

² Dumitru Peligrad, *Dr. Dumitru Borgia (1877-1946) și despărțământul Săliște al ASTREI în ASTRA 1861-1950 Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român 125 de ani de la înființare*, Sibiu, 1987, p. 223.

Șaguna, iar fiul său Alexandru Borcea a îndeplinit aceeași calitate³. Fiul acestuia din urmă, Dumitru Borcea i-a urmat în calitatea de păstor al săliștenilor (1909-1946)⁴.

Tânărul Dumitru a început studiile liceale la Gimnaziul Evanghelic din Sibiu și le-a finalizat la Gimnaziul Ortodox din Brașov⁵. Ulterior, Borcea a optat să studieze teologia, inițial în cadrul Seminarului Andreian, ale cărui cursuri le-a urmat între anii 1899-1902⁶. În calitate de elev al acestei școli, Borcea a fost membru al *Societății elevilor „Andrei Șaguna”*. El a deținut o poziție importantă în asociație fiind ales la 2/15 septembrie 1901 în conducerea acesteia ca arhivar și notar al comitetului⁷. Borcea a participat la 29 noiembrie 1901 în Sala Mare a Seminarului Andreian din Sibiu la comemorarea patronului spiritual al instituției de învățământ dar și asociației elevilor, mitropolitul Andrei Șaguna, organizată de societatea de lectură omonimă, în cadrul căreia a rostit cuvântul festiv⁸.

După absolvirea cursurilor instituției teologice din Sibiu, Borcea a urmat Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți (1902-1904)⁹. La începutul anului 1906, tânărul săliștean este promovat doctor în teologie al universității

---

³ Șematismul bisericeii ortodoxe-orientale române din Ungaria și Transilvania pe anul 1901 în *Calendariu pe anul comun de la Christos 1901*, anul 50, Editura și tiparul tipografiei arhiepiscopale, Sibiu, p. 86.

⁴ Dumitru D. Țața, *Istoria religioasă a românilor din „Scaunul Săliștii”*, Editura Salgo, Sibiu, 2006, p. 101.

⁵ Dumitru Peligrad, *op. cit.*, p. 223.

⁶ Eusebiu Roșca, *Monografia Institutului Seminarial Teologic-Pedagogic „Andreian” al Arhiepiscopiei Gr. Or. Române din Transilvania*, Tiparul Tipografiei Arhiepiscopale, Sibiu, 1911, p. 163.

⁷ *Telegraful Român*, nr. 101, Sibiu, 11/24 septembrie 1901, anul XLIX, p. 413.

⁸ *Foaia Diecezană*, anul XVI, Caransebeș, 2 decembrie 1901, nr. 48, p. 6.

⁹ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 692, nr. 7113; Szögi László, *Studenți români din Transilvania la universitățile din Europa în secolele XVI-XX*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu Mureș, 2011, p. 166, nr. 1347; Mészáros Andor, Szögi László, Varga Júlia, *Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom kisebb egyetemein és akadémiáin 1789-1919*, Budapest, 2014, p. 469, nr. 6940; Szabó Miklós, Simon Zsolt, Szögi László, *Erdélyiek Külföldi Egyetemjárása 1849-1919 Között*, 1 kötet, Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2014, p. 131, nr. 923; Vasile Baltag, *Die Doktorschule für Theologie bei der Universität aus Czernowitz (1877-1918) în Codrul Cosminului*, XX, 2014, No. 2, p. 341.

bucovinene, elaborându-și teza sub îndrumarea profesorului Constantin Popovici¹⁰. După finalizarea studiilor a revenit în Transilvania și a fost profesor de religie (catehet) la școlile publice din Făgăraș (din 1907)¹¹, iar apoi redactor al ziarului *Telegraful Român*, publicația oficială a Mitropoliei Transilvaniei¹². Aici va colabora cu unul dintre cei mai renumiți publiciști români ai vremii, Teodor V. Păcățian. În 1909 este ales paroh în localitatea natală¹³. În același an, Borcea s-a căsătorit la Băița, cu Elena Irhaș (11/24 octombrie)¹⁴. A avut doi fii: Ciprian (medic) și Dumitru (avocat). În perioada antebelică, din poziția de paroh de Săliște, activitatea tânărului preot s-a înscris pe coordonatele luptei naționale a românilor transilvăneni din Austro-Ungaria. Nu a neglijat nici îndatoririle pastoral-misionale și caritabile. Din acest ultim punct de vedere, în anul 1914, el a contribuit cu suma de 100 de coroane în cadrul colectei pentru refacerea Seminarului Andreian de la Sibiu¹⁵.

Sub aspect cultural, Dumitru Borcea s-a remarcat prin activitatea pe care a depus-o în cadrul societății ASTRA, activând în despărțământul Săliște (creat în 1894)¹⁶. A rămas în cadrul ASTRA și în perioada interbelică, fiind una din figurile importante ale acestei asociații culturale din Transilvania, devenind ulterior chiar director al despărțământului Săliște¹⁷. Animat de profunde sentimente patriotice și de dragostea pentru neam și țară, în preajma Marii Uniri (toamna anului 1918), preotul Dumitru Borcea a depus o neobosită muncă de propagandă națională în satele românești din Mărginimea Sibiului, alături de Ioan Lupaș și alții, aducându-și astfel

---

¹⁰ *Bukowinaer Post*, nr. 1862, Czernowitz, 6 ianuarie 1906, 13 jahrgang, p. 4; *Bukowinaer Rundschau*, nr. 4979, Czernowitz, 6 ianuarie 1906, XXV jahrgang, p. 2; *Czernowitzer Allgemeine Zeitung*, nr. 601, Czernowitz, 5 ianuarie 1906, p. 4.

¹¹ *Telegraful Român*, nr. 127, Sibiu, 20 noiembrie (3 decembrie) 1907, anul LV, p. 519.

¹² Victor Grecu, *Săliștea Sibiului străveche Vatră Românească*, Sibiu, 1990, p. 253.

¹³ *Telegraful Român*, nr. 28, Sibiu, 12/25 martie 1909, anul LVII, p. 117; *Șematismul bisericeii ortodocse-orientale române din Ungaria și Transilvania pe anul 1910 în Calendariu pe anul comun de la Christos 1910*, anul 59, Editura și tiparul tipografiei archidieceșane, Sibiu, p. 88.

¹⁴ *Telegraful Român*, nr. 108, Sibiu, 8/21 octombrie 1909, anul LVII, p. 452.

¹⁵ *Idem*, anul LXII, Sibiu, 22 martie (4 aprilie) 1914, nr. 32, p. 131.

¹⁶ *Transilvania*, nr. 5 septembrie-octombrie 1912, p. 342.

¹⁷ *Idem*, anul 55, oct.-nov. 1924, nr. 10-11, p. 454-456.

partea sa de contribuție la Marea Unire. Borcia s-a numărat printre cei care au semnat documentul *Hotărârea noastră* din 12/25 noiembrie 1918, prin care românii din Săliște își exprimau adeziunea la unirea Transilvaniei cu România¹⁸.

După Primul Război Mondial în cadrele României Mari, Dumitru Borcia a cunoscut deplină realizare profesională. În anul 1920 devine protopop de Săliște fiind ales în această demnitate bisericească cu unanimitate de voturi¹⁹. Precizăm că el l-a succedat în această demnitate pe marele istoric, Ioan Lupaș, care în toamna anului 1919 a fost promovat profesor universitar la catedra de Istoria Românilor din cadrul Universității românești din Cluj. Borcia a păstorit comunitatea ortodoxă din localitatea natală până la moarte. În perioada interbelică, protopopul Borcia și-a continuat cu munca anterior începută, făcându-se remarcant prin activitatea pastorală pusă în slujba credincioșilor săi.

Dumitru Borcia a fost un adevărat animator al vieții culturale din orașul natal. Spre exemplu între 1922-1923 a ținut o serie de conferințe la Săliște, în cadrul ASTRA; la Săliște-*Din viața și activitatea președintelui Andreiu Bârseanu, Despre Mitropolitul Andreiu Șaguna, Rolul Bisericii în dezvoltarea noastră culturală, dedus din isvorul de înțelepciune al Bibliei*, iar în satul Vale a susținut prelegerea *Despre activitatea Mitropolitului Andreiu Șaguna*²⁰. A organizat cu regularitate conferințele preoțești din tractul pe care îl conducea, având o continuă preocupare pentru îndrumarea clerului din subordinea sa și pentru rezolvarea problemelor morale ale societății. În legătură cu acest aspect, dăm ca exemplu conferința preoțească de toamnă, din tractul Săliște desfășurată la Tilișca, în 13 ianuarie 1922. În cadrul acesteia, Dumitru Borcia a oficiat Sf. Liturghie, precum și un parastas în memoria mitropolitului Șaguna. În alocuțiunea sa, protopopul Borcia a atras atenția asupra problemelor morale, religioase și culturale pe care clerul este chemat să le

---

¹⁸ Dumitru Peligrad, *op. cit.*, p. 224.

¹⁹ *Foaia Diecezană*, anul XXXV, Caransebeș, 12 iulie (25 iulie) 1920, nr. 29, p. 3.

²⁰ *Transilvania*, anul 55, oct.-nov. 1924, nr. 10-11, p. 454-455.

rezolve în mijlocul poporului, insistând asupra importanței meditațiilor și exercițiilor spirituale²¹.

Activitatea lui Borcea este surprinsă de presa vremii și în legătură cu calitatea sa de membru al *Asociației clerului „Andrei Șaguna”*, care îi reunea pe preoții din Mitropolia Transilvaniei. Astfel, el a condus despărțământul Săliște al acestei asociații. Ziarul sibian *Telegraful Român* nr. 3-4 din 1923 relatează faptul că la 30 noiembrie (13 decembrie) 1922, protopopul de Săliște a condus ședința acestei unități a asociației clericale în care a atras atenția asupra mai multor chestiuni la ordinea zilei, precum păcatul sudalmei, diversele superstiții, care se regăsesc în popor, neinteresul autorităților locale față de biserică, o mai mare grijă acordată tinerilor. De asemenea, în după-amiaza acelei zile, protopopul Borcea a evocat într-un discurs personalitatea mitropolitului Andrei Șaguna, patronul spiritual al asociației preoților²².

Membru marcant al comunității locale din Săliște, protopopul Borcea a fost mereu prezent la evenimentele reprezentative ale acesteia. Un episod remarcabil s-a petrecut la maiorul din vara anului 1926, care l-a avut invitat special pe marele istoric Nicolae Iorga. Dumitru Borcea a avut ocazia să se întrețină cu una dintre cele mai mari și luminate personalități ale istoriei românilor, împreună cu care a discutat despre tradițiile și obiceiurile săliștenilor²³. Protopopul Borcea a fost membru al Eforiei școlare din localitatea natală. În această calitate, el a contribuit la dezvoltarea școlii românești din această parte de țară, iar la 14 septembrie 1926 a participat la punerea pietrei de temelie a noii școli din Săliște²⁴.

Fostul student de la Cernăuți a fost un opozant al semnării Concordatului între România și Vatican. La 27 mai 1927 protoiereii din Arhiepiscopia Sibiului trimit primului ministru al guvernului român și ministrului cultelor o telegramă în

²¹ *Telegraful Român*, anul LXX, Sibiu, 1/14 ianuarie 1922, nr. 1, p. 3.

²² *Idem*, anul LXXI, Sibiu, 6/19 ianuarie 1923, nr. 3-4, p. 5.

²³ Dumitru Titu Moga, *Vacanțe la Săliște*, Editura Sport-Turism, București, 1982, p. 96.

²⁴ Dumitru Peligrad, *op. cit.*, p. 226.

care își exprimau împotrivirea pentru semnarea Concordatului, printre semnături fiind și cea a protopopului de Săliște²⁵. În anul 1930 statul român i-a recunoscut meritele protopopului Borgia, care a primit Ordinul Național „Steaua României”, în grad de ofițer²⁶.

La începutul anilor 1930, Borgia a făcut pasul spre viața politică și administrativă. Astfel, în primăvara anului 1931, protopopul de Săliște a fost numit prefect al județului Sibiu²⁷. În această calitate oficială, el va participa la diverse evenimente publice. La 10 mai 1931, a participat la Sibiu, la serbările organizate de ziua națională a României²⁸. La sfârșitul anului 1931, prefectul Borgia a fost invitat și a participat la onomastica mitropolitului Nicolae Bălan (6 decembrie)²⁹.

Dumitru Borgia a deținut funcția de prefect al județului Sibiu o scurtă perioadă de timp (1931-1932), care corespunde guvernării lui Nicolae Iorga. După ce nu a mai fost prefect, Borgia s-a reîntors la activitatea pastorală în Săliște. La 24 iulie 1932, el l-a primit în localitate pe regele Carol al II-lea și pe Marele Voievod de Alba Iulia, Mihai, aflați în vizită în județul Sibiu. Însoțit de mitropolitul Transilvaniei, Nicolae Bălan, suveranul a inaugurat cu acest prilej Casa de ocrotire „Regele Carol al II-lea” din Săliște. În cadrul evenimentului, protopopul de Săliște a ținut un discurs. În ziua următoare (25 iulie 1932), Dumitru Borcea a primit din partea regelui României, Medalia „Meritul Sanitar”³⁰. A fost prezent, în calitate de protopop, la diferite evenimente religioase. Astfel, la 20 iulie 1935 (sărbătoarea Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul) protopopul de Săliște, care îndeplinea și sarcina de delegat al mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, a fost prezent în localitatea Mag (azi inclusă în orașul Săliște), unde a celebrat Sf. Liturghie cu ocazia sărbătoririi

---

²⁵ *Telegraful Român*, anul LXXV, Sibiu, 4 iunie 1927, nr. 42-43, p. 4.

²⁶ *Idem*, anul LXXVIII, Sibiu, 10 mai 1930, nr. 36, p. 3.

²⁷ *Idem*, anul LXXIX, Sibiu, 29 aprilie 1931, nr. 33-34, p. 5.

²⁸ *Idem*, anul LXXIX, Sibiu, 16 mai 1931, nr. 38-39, p. 3.

²⁹ *Idem*, anul LXXIX, Sibiu, 12 decembrie 1931, nr. 89-90, p. 3.

³⁰ *Idem*, anul LXXX, Sibiu, 30 iulie 1932, nr. 54, p. 2.

preotului Alexandru Vlad, la 77 de ani și 35 de ani de păstorire. În cadrul acestui eveniment, Dumitru Borgia i-a acordat parohului local din partea mitropolitului, dreptul de a purta brâul roșu³¹. La 27 septembrie 1936, Borgia îl instalează pe preotul Octavian Flucuş paroh la Săcel³².

Borgia și-a respectat îndatoririle de protopop și a respectat ierarhia superioară bisericească. Acest fapt este dovedit la 26 aprilie 1938, când protopresbiterul de Săliște l-a însoțit pe mitropolitul Nicolae Bălan la sfințirea bisericii din Aciliu³³. La sfârșitul aceluiași an, la 18 decembrie, în calitate de delegat al mitropolitului de la Sibiu, protopopul Dumitru Borcea a sfințit biserica din satul Galeș (jud. Sibiu)³⁴. Al Doilea Război Mondial nu l-a împiedicat pe energicul protopop să-și desfășoare activitatea, iar la 19 mai 1940, Borgia l-a asistat pe mitropolitul Transilvaniei, Nicolae Bălan la sfințirea capelei ortodoxe din Orlat³⁵. În a doua zi de Crăciun a anului 1942, protopopul Dumitru Borgia îl primește la Săliște pe mitropolitul Bălan, aflat în vizită canonică³⁶. Conduita socială a protopopului Borgia a fost în spiritul respectării celor care s-au jertfit în război, pe care i-a cinstit în cadrul slujbei parastasului, efectuată în Duminica Ortodoxiei a anului 1943. Au fost pomeniți eroii din Săliște și Mărginimea Sibiului, după care Borgia s-a deplasat în satul Gruiu, unde a inaugurat conferințele din Postul Mare vorbind despre *Biruința Ortodoxiei*, accentuând momentele 842 (restabilirea definitivă a cultului icoanelor) și 1642 (sinodul panortodox de la Iași). Aceste conferințe s-au desfășurat în cadrele ASTRA și *Frăției Ortodoxe Române*³⁷. Meritele bisericești deosebite ale protopopului Borgia au fost recunoscute de mitropolitul Transilvaniei, Nicolae Bălan, care la Sărbătoarea Rusaliilor din anul 1943, i-a acordat crucea de iconom-

³¹ *Idem*, anul LXXXIII, Sibiu, 11 august 1935, nr. 34, p. 3.

³² *Idem*, anul LXXXIV, Sibiu, 18 octombrie 1936, nr. 43, p. 4.

³³ *Idem*, anul LXXXVI, Sibiu, 1 mai 1938, nr. 18, p. 2.

³⁴ *Idem*, anul LXXXVII, Sibiu, 1 ianuarie 1939, nr. 1, p. 3.

³⁵ *Idem*, anul LXXXVIII, Sibiu, 26 mai 1940, nr. 22, p. 4.

³⁶ *Idem*, anul XC, Sibiu, 1 ianuarie 1942, nr. 1, p. 3.

³⁷ *Idem*, anul XCI, Sibiu, 21 martie 1943, nr. 12, p. 4.

stavrofor³⁸. Protopopul a activat și în cadrul adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, iar la 24 aprilie 1944 îl regăsim citind raportul comisiei bisericești³⁹.

Protopopul Dumitru Borcea a murit la 22 august 1946⁴⁰. Ioan Lupaș i-a scris preotului Borcea un frumos panegiric în ziarul *Telegraful Român*, iar înmormântarea a avut loc la 24 august, slujba funebră fiind oficiată de episcopul Veniamin al Caransebeșului și Teodor Scorobeț, arhiereu-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului⁴¹.

ARCHPRIEST DUMITRU BORCIA, IMPORTANT ECCLESIASTICAL PERSONALITY OF TRANSYLVANIA (Abstract)

Dumitru Borcea was one of the representative clerical personalities from Transylvania, born in Săliște, in Mărginimea Sibiului, an area which comprises Romanian localities in the south-western part of the Sibiu County. He dedicated his whole life to the Orthodox Church. He studied theology at the Andreian Seminary in Sibiu and at the Faculty of Theology in Cernăuți. Until 1918, Borcea's activity had a predominantly national character, the priest being a defender of the rights of the Romanians in Austria-Hungary. From a cultural point of view, he was a member of the prestigious ASTRA association, which had an important role in the movement of national awakening for the Romanians in Transylvania. After the Great Union, in the borders of Great Romania, Dumitru Borcea had full professional and social affirmation. Thus, in 1920 he became archpriest of Săliște and between 1931 to 1932 he was the prefect of the Sibiu county.

Cuvinte cheie: Dumitru Borcea, Cernăuți, protopop, prefect, Transilvania, Biserica Ortodoxă.

Keywords: Dumitru Borcea, Cernăuți, archpriest, prefect, Transylvania, Orthodox Church.

---

³⁸ *Idem*, anul XCI, Sibiu, 27 iunie 1943, nr. 26, p. 4.

³⁹ *Idem*, anul XCII, Sibiu, 30 aprilie 1944, nr. 18, p. 2.

⁴⁰ *Idem*, anul XCIV, Sibiu, 25 august 1946, nr. 33-34, p. 4.

⁴¹ *Idem*, anul XCIV, Sibiu, 8 septembrie 1946, nr. 35-36, p. 3.